

Täysistunto

Torstai 20.5.2021 klo 15.59—19.40

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

Hallituksen esitys HE 82/2021 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Keskustelu, ministeri Henriksson, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.13 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Käsitteltävänä on ehdotus laiksi vanhusasiavaltuutetusta. Ehdotuksen mukaan perustettaisiin uusi, itsenäinen ja riippumaton viranomainen: vanhusasiavaltuutettu. Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi ikäystävällisyyden edistäminen. Yksi keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi on vanhusasiavaltuutetun tehtävän perustaminen.

Ikääntyneet ovat kasvava väestöryhmä, ja heidän asemaansa ja oikeuksiinsa liittyy laajalti erilaisia kysymyksiä. Viime aikoina esillä ovat olleet erityisesti epäkohdat vanhustenhuollossa ja -palveluissa mutta myös yhteiskunnan digitalisaatioon liittyvät haasteet. Viime vuosina julkisuudessa esille nousseet epäkohdat ovat johtaneet ikääntyneiden oikeuksia valvovien ja edistävien viranomaisten resurssien lisäämiseen ja valvonnan tehostamiseen. Suomessa ei kuitenkaan ole sellaista itsenäistä ja riippumatonta viranomaistahoa, joka keskittyisi toiminnassaan ainoastaan ikääntyneiden asemaan ja oikeuksiin. Ottaen huomioon ikääntyneiden kasvavan määrän ja heitä koskevien kysymysten laajuuden on perusteltua luoda nykyisten toimijoiden rinnalle uusi, ikääntyneiden asemaan ja oikeuksiin keskittynyt viranomaistaho. Olen iloinen, että tämä pitkäaikainen kysymys on nyt ratkennut.

Värderade talman! Jag är glad att jag i dag kan presentera ett lagförslag till riksdagen om att inrätta en äldreombudsman. På riksnivå har det saknats en företrädare som stärker de äldres röst. Det har länge efterlysts en instans som följer upp hur de lagstadgade uppgifterna inom äldreomsorgen fullföljs och som uppmärksammar kvaliteten och omfattningen på tjänster för de äldre samt tar upp angelägna frågor. Jag är glad att vi nu har hittat en lösning på den här långvariga frågan och att Finland nu får sin äldreombudsman.

Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Vanhusasiavaltuutettu toteuttaisi tätä tehtävää ensisijaisesti yhteiskunnallisen vaikuttami-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

sen keinoin. Vanhusasiavaltuutettu ei toteuttaisi laillisuusvalvontaa tai käsitteisi kanteluita. Sen sijaan vanhusasiavaltuutettu seuraisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla, kokoaisi tietoa eri tahoilta ja toisi havaitsemiaan ilmiöitä ja epäkohtia sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Vanhusasiavaltuutettu myös edistäisi yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien sekä ikääntyneitä edustavien toimijoiden välillä. Keskeisiä tällaisia toimijoita ovat muut viranomaiset, järjestöt, tutkijat sekä kuntien vanhusneuvostot. Vanhusasiavaltuutettu raportoi toiminnastaan ja tekemistään havainnoista säännöllisesti valtioneuvostolle ja eduskunnalle.

Värderade talman! Ombudsmannen ska få i uppgift att bevaka de äldres ställning och rättigheter samt att föra fram de äldres perspektiv i den samhällseliga diskussionen och beslutsfattandet. Äldreombudsmannen ska vara en självständig och oberoende myndighet och ha till uppgift att främja de äldres rättigheter.

Arvoisa puhemies! Aktiivisella vaikuttamistyöllä vanhusasiavaltuutettu voisi saada lisää näkyvyyttä ikääntyneitä ja heidän asemaansa ja oikeuksiaan koskeville kysymyksille ja voisi vaikuttaa epäkohtiin puuttumiseen. Vanhusasiavaltuutettu voisi myös edistää ikääntyneitä koskevien kysymysten tuntemusta ja ymmärrystä yhteiskunnassa sekä edesauttaa ikääntyneiden ja heidän oikeuksiensa huomioimista päätöksenteossa.

Vanhusasiavaltuutettu sijaitsisi oikeusministeriön hallinnonalalla Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä. Vanhusasiavaltuutettu olisi kuitenkin toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton viranomainen. — Kiitoksia, tack.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kinnunen.

18.18 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos ministeri Henrikssonille tämän tärkeän asian valmistelusta ja esittelystä.

On hienoa, että suomalaiset ovat terveempiä ja saavat elää pitempään kuin aikaisemmin. On hienoa, että huolehdimme kaikista elämän alusta aivan sen loppuun saakka. On hienoa, että ikääntyvät voivat elää aktiivista elämää mahdollisimman pitkään. Oikeus arvokkaaseen ja turvalliseen ikääntymiseen on perustavanlaatuinen oikeus, joka meidän on turvattava tätä maata kovalla työllä omalla vuorollaan rakentaneille sukupolville. Sen olemme heille kiitollisuudenvelkaa.

Esitys vanhusasiavaltuutetun tehtävän perustamisesta on erittäin tervetullut. Hallituksen esityksen mukaan vanhusasiavaltuutetun tehtävänä on edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Työ painottuu seurantaan ja arviointiin sekä ennakkolliseen vaikuttamiseen. Tavoitteena on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka tekee yhteistyötä ja seuraa ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista kaikkialla yhteiskunnassa ja tuo havaintojaan sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Arvoisa puhemies! Kun hallituksen esitystä ja sen tavoitteita lukee, mieleen nousee oikeastaan vain kysymys siitä, miksi tätä tehtävää ei ole perustettu jo aikaisemmin, niin tarpeellinen se on. Tavoitteena ei ole perustaa virastoa vaan panostaa aidosti konkreettisella tavalla ikääntyneiden oikeuksien valvontaan uudella viralla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

Tämä on hyvin maltillinen uudistus myös kustannuksiltaan, mutta sillä voi olla hyvin merkittävä vaikutus. Jospa moni yksinäisyyttä ja elämän merkityksettömyyttä kokeva vanhus pääsee yhteisöihin paremmin mukaan, jospa ikääntyvät löytävät jatkuvan oppimisen, itsensä jatkuvan kehittämisen, ehkä osa-aikaisen työn ja vapaaehtoistyön osaksi aktiivista ja merkityksellistä elämäänsä, jospa sukupolvet löytävät toisensa.

Oleellista tässä vaiheessa on varmistaa, että viranomaisen tehtävä suunnitellaan tiiviisti yhteistyössä oleellisten toimijoiden kanssa. Etenkin ikääntyneiden ääni tulee saada jo viran suunnitteluvaiheessa kuuluviin.

Kokonaisuudessaan tämä on hyvin kannatettava hanke, kunhan perustettavalle viralle saadaan varmistettua riittävä vaikuttavuus. Tämä on osaltaan suuri kiitos ja kädenojennus ikääntyville, jotka ovat rakentaneet meille tätä hienoa maata.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Elo.

18.21 Tiina Elo vihr: Arvoisa puhemies! Väestön ikääntyminen on tämän vuosituhannen megatrendi. Keskimääräinen elinajanodote on kasvanut merkittävästi. Se, että me elämme yhä vanhemmiksi ja vieläpä yhä parempikuntoisina, on yksi ihmiskunnan suurimpia saavutuksia. Vanhoista ihmisistä sekä vanhoista ikäluokista puhuttaessa on kuitenkin muistettava, etteivät ikääntyneet ole yhtenäinen ryhmä. Kuten kaikissa ikäryhmissä, mukana on ihmisiä erilaisista taustoista. Toimintakyky, koulutus ja maailmankatsomus vaihtelevat. Sukupuolen moninaisuus koskee myös vanhoja ihmisiä. Ikääntyvien ihmisten ikäkin vaihtelee kymmeniä vuosia.

Ikääntyviä ei tule nähdä vain palvelujen ja hoivan kohteena, eikä heidän kykyjään ja oikeuksiaan pidä vähätellä. Ikääntyvillä on oikeus tehdä itseään koskevia päätöksiä sekä vaikuttaa yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Ihmisen oikeudellinen toimintakyky säilyy koko eliniän, ellei sitä muistisairaudesta tai muun vastaavan syyn seurauksena erikseen rajoiteta esimerkiksi edunvalvonnalla. Edes toimintakyvyn heikentyminen ja lisääntyvä avun tarve eivät vie oikeutta päättää omista asioistaan, vaikuttaa hoivan sisältöön ja tulla kuulluksi. Ikääntyessä toimintakyky vähitellen heikkenee. Kuitenkin usein vasta 80 ikävuoden jälkeen ihminen tarvitsee apua arjessa ja lopulta päivittäistä hoivaa. Eliniän noustessa kasvaa erittäin vanhojen, yli 85-vuotiaiden ja jopa yli 100-vuotiaiden, suhteellinen osuus sekä koko väestössä että eläkeläisten keskuudessa. Tämä tulee osaltaan asettamaan lisähaasteita myös hoivan ja muiden palveluiden järjestämisessä.

Arvoisa puhemies! Nyt tällä hallituksen esityksellä ehdotetaan säädettäväksi laki vanhusasiavaltuutetusta. Tämä on ollut myös vihreiden tavoite pitkään, ja on hienoa, että asia etenee. Kiitos ministeri Henrikssonille asian edistämisestä.

Vanhusasiavaltuutetun avulla voimme osaltaan vahvistaa ikäihmisten osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Tavoitteena on luoda, kuten tässä on jo todettu, itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka seuraisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja toisi havaintojaan sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Ja kuten edustaja Kinnunen totesi, niin on todella tärkeää, että ikäihmiset pidetään mukana myös tässä asian valmistelussa.

Pidän tätä esitystä kokonaisuutena erittäin tervetulleena ja kannatettavana.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Essayah.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

18.24 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys vanhusasiavaltuutetun viran perustamisesta on varmasti yksi niitä esityksiä, joissa hallitus ja oppositio löytävät yhteisen sävelen ja tuen tälle asialle. Kristillisdemokraattien KD Naiset teki muutama vuosi sitten valtavan työn, nosti tämän asian esille, keräsi paljon kansalaisaloitteen kautta nimiä, ja julkinen keskustelu lähti liikenteeseen, ja niin kuin muistamme, 2019 kaiken kaikkiaan vanhustenhoivasta käytiin paljon debattia eduskuntavaalien yhteydessä. Uskon, että sillä työllä oli iso merkitys sen suhteen, miten asiaan liittyvä keskustelu nousi sitten yhdeksi vaaliteemaksi. Ja on hyvä, että tämä asia ei ole jäänyt sitten vain pelkäksi vaalipuheeksi vaan oikeasti asia on haluttu toteuttaa, koska jokainen ikäihminen ansaitsee varmasti arvokkaan vanhuuden ja turvallinen vanhuus on ihmisoikeuskysymys. Voi sanoa, että jokainen meistä varmasti haluaa, että meillä vanhustenhoiva on sillä tasolla, että kenenkään ei tarvitse pelätä ikääntymistä.

Tässä lainsäädännössä on tärkeä seikka se, että kyseessä on riippumaton ja itsenäinen viranomainen, vaikka sitten tuo virka onkin tuolla Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä. Seuranta, arviointi ja ennalta vaikuttaminen ovat tärkeitä tehtäviä, mutta uskon, että kunhan tähän tehtävään saadaan hyvä viranhaltija, niin hän varmasti pystyy omalla työllään ja ensimmäisenä vanhusasiavaltuutettuna myös näyttämään suuntaa, minkälaisen merkityksen esimerkiksi median kautta vanhusasiavaltuutetun työ voi saada. Toivonkin, että tähän tehtävään tulisi viisas viranhaltija, joka todellakin voisi osoittaa sitten tämän virkansa tärkeyden ja sen, että hän pystyy sen kautta nostamaan esille vanhustenhoivon kysymyksiä, ei pelkästään negaation kautta — niistä varmasti aina saadaan lööppejä — vaan sen, mitä me yhteiskunnassa voitaisiin tehdä sen eteen, että jokaisella olisi edessään arvokas ja hyvä vanhuus.

Kristillisdemokraatit ovat monessa yhteydessä nostaneet esille tällaisia, voisiko sanoa, yksinkertaisia takuita, ja voitaisiin ajatella, että niillä jokaisen ihmisen elämä, oli se sitten siellä kotona tai hoitolaitoksessa, pystyisi olemaan parempaa. Eli me olemme halunneet tuoda esille sen, että tarvitaan ulkoilutakuu, jokaisella pitää olla oikeus päivittäiseen ulkoiluun, tarvitaan ruokailutakuu, kiireettömään ruokailuun pitää olla mahdollisuus, hygieniatakuu, vaipoista ei saa säästää, ja toisaalta yhteisötakuu, eli sillä voidaan torjua yksinäisyyttä — ihmisellä pitää olla oikeus sosiaalisiin suhteisiin. Hyvinvointi on kuitenkin muutenkin kuin vain fyysistä hyvinvointia. Se on sosiaalista ja henkistä ja hengellistä hyvinvointia, ja kaikkiin näihin pitää olla myöskin jokaisella ikäihmisellä oikeus.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Norrback.

18.27 Anders Norrback r: Arvoisa puhemies! Haluan kiittää hallitusta uuden vanhusasiavaltuutetun viran esittämisestä. Suunnitelmat itsenäisen ja riippumattoman viranomaisen perustamisesta ovat osoittaneet sen, että vanhenevan väestön asiat otetaan tosissaan. Työ osoittaa, että vanhusten asemaa ja toimintaedellytyksiä halutaan parantaa sekä kuunnella hallitusohjelman lupaamalla tavalla.

Ikääntyneen väestön tarpeet ja oikeudet korostuvat digitaalisessa ympäristössä, joka muuttuu yhä nopeampaan tahtiin. Vanhusasiavaltuutetun tehtäviin kuuluu edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Muiden viranomaisten työn laadun valvominen vanhusien oikeuksien toteutumiseksi sekä epäkohtien poistaminen ovat tärkeää työtä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

Ärade talman! Livserfarenhet är en resurs, och livserfarenhet tar vi med oss så länge vi lever. Äldre är ingen enhetlig grupp, utan det finns många särbehov som ska beaktas. Det kan vara hälso- och funktionsförmågan, modersmålet, socioekonomiska bakgrunden, etnicitet. Alla de här sakerna behöver bevakas, och listan kan göras hur lång som helst.

Inrättandet av en äldreombudsman är ett sätt att bevaka rättigheterna för de som har blivit lite äldre, de vi kallar seniorer. Var vi sedan drar den gränsen, det kan man alltid diskutera, en vanlig är ju 65 år. De äldre har rätt att få sina särbehov beaktade i vårt land.

Slutligen vill jag tacka justitieminister Henriksson för att hon är den justitieminister som för det här utmärkta och av många efterlängtade, framför allt också i mitt eget parti, förslag i mål. Tack ska du ha.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen, Kimmo.

18.29 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Arvoisa ministeri, ihan ensimmäiseksi suuri kiitos tästä esityksestä, joka meillä täällä on keskustelussa, eli vanhusasiainvaltuutetun viran perustamisesta. Tässä on parinkymmenen vuoden aikana hallituksia tullut ja mennyt. Tämä nykyinen hallitus, Sanna Marinin hallitus, ja sitä edeltävä Rinteen hallitus ovat ensimmäisiä hallituksia, joiden hallitusohjelmassa on rakennettu kokonaisvaltainen ohjelma ikäihmisten asioiden kohentamiseksi. Siellä on ajatuksena se, että tehtäisiin poikikihallinnollinen ikäihmisten elinoloja kohentava ohjelma. Siellä on ollut tietenkin ajatuksena, että näitä pienimpiä eläkkeitä on jo nostettu, ja jatkoakin on tulossa toivottavasti — ja täytyykin tulla. Siellä on ollut ohjelmassa tämä hoivamitoitus, josta täällä tänäänkin on paljon puhuttu. Kotihoitoon halutaan panostaa, se on hieno, tärkeä asia. Kiireettömään hoitoon pääsystä perusterveydenhuollossa halutaan varmistaa, että se viikon aikana toteutuu, ja siellä hallitusohjelmassa on myöskin kirjaus vanhusasiainvaltuutetun viran perustamisesta. Hienoa, että se esitys on nyt tässä meillä salissa käsittelyssä. Se on yksi keskeinen, hieno, arvokas asia, joka kirjautuu nyt sitten hallitusohjelman kautta tänne meille eduskunnan käsittelyyn, ja pääsemme tässä eteenpäin.

Suomessahan on käyty jo yli 20 vuotta keskustelua tästä vanhusasiainvaltuutetun viran perustamisesta. Totta, kuten tässä edeltävässä puheenvuorossa edustaja Essayah viittasi, 2018—2019 täällä tehtiin kaksikin kansalaisaloitetta tämän vanhusasiaviran perustamiseksi. Ne eivät silloin johtaneet siihen, kun ei ollut 50 000:ta allekirjoitusta, että ne olisi täällä eduskunnassa käsitelty, mutta kannattaa muistaa, että ennen tätä kansalaisaloiteinstituutiota 2000-luvun alussa kerättiin jo ensimmäisen kerran yli 50 000 allekirjoitusta tämän vanhusasiaviran perustamiseksi. Sen pohjalta syntyi sitten Suomen Senioriliike, jonka puheenjohtajana minullakin on ollut kunnia toimia. Eli tämä on ollut iso asiakysymys, jota ovat eläkeläisjärjestöt kautta linjan toivoneet ja edellyttäneet jo parisen vuosikymmentä, ja on todella arvokasta, että se nyt ollaan toteuttamassa.

Tässähän noudatetaan sitä samaa perinnettä, joka Suomessa on, tätä niin sanottua ombudsman system -järjestelmää, jossa meillä on tällaisia erityisvaltuutettuja. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on yksi, lapsiasiainvaltuutettu on ehkä kaikkein tunnetuin suomalaisessa yhteiskunnassa, ja on epäilemättä selvää, kun ikäihmisten määrä on niin voimakkaasti kasvanut kuin se on, että ikääntyneiden tarpeet huomioidaan myöskin tätä kautta, että meillä on tämä erityisvirka olemassa.

Tilastotiedothan ovat aika selkeitä siinä, että vuonna 1995 Suomessa oli yli 65-vuotiaita ihmisiä 14 prosenttia. Tänään heitä — meitä — on jo yli 23 prosenttia. Raju kasvu on tie-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

tysti tapahtunut jo vuosikymmen aikaisemmin, kun suuret ikäluokat siirtyivät eläkkeelle, tulivat eläkeikään, 65-vuotiaiksi, ja tämä kasvu vielä jatkuu jonkin aikaa. Vuosi 2030 on ehkä se huippuluku, se pystytään tilastollisesti laskemaan demografisten tilastojen kautta, että se lähestyy jo 25:tä prosenttia silloin. Sitten tapahtuu jo laskua. Suuret ikäluokat alkavat pikkuhiljaa poistua keskuudestamme, ja se vaikuttaa sitten siihen, että ikääntyneiden määrä kasvaa, mutta nyt olemme vielä siinä vaiheessa, että selvästi kohta neljäsosa väestöstämme on yli 65-vuotiaita.

No, nyt täytyy ihan ensimmäiseksi huomioda se seikka, että meillä on iso tehtävä tällä vanhusasiainvaltuutetulla lähteä muuttamaan yhteiskunnallista ilmapiiriä. Täällä on vakava ongelma Suomessa, että me olemme liian monissa tilanteissa lähestulkoon syyllistämässä ikääntyneitä ihmisiä. He ainakin kokevat niin, että he ovat suureksi rasitteeksi tälle yhteiskunnalle, lähestulkoon taakka. Meillä on poliittisessa jargonissa, arvoisa puhemies, jatkuvasti esillä huoltosuhteen heikkeneminen. Viitataan siihen, että tämä väestön ikääntyminen on keskeisimpiä taloudellisia ongelmia, jopa sanotaan, että taloudellisia haasteita yhteiskunnalle, ja tässä suhteessa luodaan sellainen tunne ikääntyneille ihmisille, että heillä ei ikään kuin olisi paikkaa tässä yhteiskunnassa. Tässä kannattaa olla hyvin tarkka — tässä kannattaa olla hyvin tarkka.

Yli 65-vuotiaat eivät ole rasite tälle yhteiskunnalle sillä tavalla kuin on haluttu ymmärtää. On totta, että me tarvitsemme vanhuspalveluita enemmän, kun kerran heidän väestöosuutensa on suurempi. Silloin me supistamme jostain muualta. Mutta ikäsidonnoista menoista suomalaisessa yhteiskunnassa yli 65-vuotiaiden osuus ei ole enempää kuin 25 prosenttia: heidän osuutensa on 23 prosenttia väestöstä. Tämä kannattaa huomioda koko ajan. Kyllä, me tarvitsemme niitä palveluita enemmän, koska näitä ihmisiä on enemmän, mutta eläkeläiset eivät ole mikään erityinen rasite tälle yhteiskunnalle. Se on alleviivattava. He maksavat 5 miljardia euroa veroa vuosittain tässä valtakunnassa. He ovat nimenomaan kuluttajina keskeinen osatekijä. Heidän eläkkeensä on Suomessa käytännössä suurimmalla osalla — 98 prosentilla — työeläkettä, joka on itse ansaittua eläkettä.

Eli meidän täytyy nyt tunnistaa, että ihan täällä kulutuspuolella ja veronmaksupuolella ikäihmiset vastaavat samalla tavalla tämän yhteiskunnan ylläpitämisestä kuin muutkin kansalaiset. Ja jopa työelämässä meillä on yhä enemmän ihmisiä, jotka ovat yli 65-vuotiaita ja jotka eivät ole niin sanotusti huoltosuhdetta heikentämässä vaan aktiivisesti työelämässä mukana. Meillä on laskennallisesti yli 100 000 sellaista 65-vuotiasta, jotka ovat palkkatyössä mukana. Tässä puhuu yksi sellainen. Tilastollisesti kansanedustaja Kimmo Kiljunen heikentää huoltosuhdetta Suomessa. Mikä se sellainen tilasto on? Tämä keskustelu on harhaanjohtavaa, että me syyllistämme ikäihmisiä siitä, että meillä olisi joku valtava taloudellinen taakka tässä valtakunnassa olemassa.

On aivan totta, että siinä elämän viimeisessä vaiheessa täysin riippumatta siitä ikätilanteesta — jos ihminen nimenomaan semmoisen luonnollisemman poistuman kautta poistuu eikä äkkikuolema tule — ihminen on sitten tietyllä tavalla myöskin kustannustekijä, koska hän tarvitsee aidon hoivan läheltä. Ja tämä on tietenkin otettava huomioon, niin kuin me otamme huomioon aidosti muunkin yhteiskunnan tasolla sen, että me hoidamme kaikkien ihmisten peruselämän edellytykset.

Tämä ikäyrjintäkysymys, joka tässä tavallaan tulee vastaan, on poikkeuksellisen suuri haaste meidän vakavasti käydä lävitse, ja vanhusasiainvaltuutetun ensimmäisiä tehtäviä on lähteä keskusteluttamaan tätä yhteiskuntaa siitä kulmasta, että ikäihmisillä on paikkansa tässä maassa. Heillä on täysin samat kansalaisoikeudet kuin kaikilla muilla yhdenvertais-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

ti, ja tämä ikäsyRJintäasetelma, joka näkyy muun muassa digitalisaation kautta, täytyy pysyä nyt hoitamaan toisella tavalla kuin tähän mennessä on hoidettu. [Puhemies koputtaa] Tämä agenda on suuri — ja, puhemies, minun täytyy varmaan varata vielä toinen puheenvuoro tähän perään tästä asiasta. Tämä on sen verran iso.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Eloranta poissa. — Edustaja Löfström.

18.36 Mats Löfström r: Ärade fru talman! Det är mycket fint att det här lagförslaget nu har kommit till riksdagen. Tack till regeringen och till minister Anna-Maja Henriksson som har varit pådrivande och fått in det här i regeringsprogrammet och också nu fått det här lagförslaget till riksdagen. Det här är något som har önskats under en lång tid av seniororganisationerna i landet. Också de två pensionärsorganisationerna som finns på Åland har aktivt varit med och stött det här arbetet.

En äldreombudsman är också viktig för att minska på diskriminering av äldre och se efter äldres rättigheter. Vi har en barnombudsman och många andra ombudsmän. En äldreombudsman har saknats och det rättas nu till.

Vid sidan av äldreomsorgen är något som många äldre tar upp med mig det att den tekniska utvecklingen ibland går snabbare än man upplever att man hinner med. Digitala lösningar ger stora möjligheter, men då staten digitaliserar gäller det att se till att alla hänger med och att de som inte hänger med också kan sköta sina uppgifter och sina angelägenheter.

Med det här vill jag också säga att det är många äldre som är väldigt snabba på att anamma tekniska och digitala verktyg. Min egen morfar som så småningom fyller 90 år är mycket mer aktiv på Facebook än vad jag själv är. 109-åriga Dagny Carlsson från Sverige, som varit på Åland och i Finland flera gånger, är världens äldsta bloggare. Jag träffade själv henne på en middag för ett par år sedan och det var fantastiskt att se henne.

Alla är ändå inte som Dagny Carlsson och ska inte heller behöva vara det. Alla 109-åringar behöver inte blogga, på samma sätt som att inte alla 29-åringar heller behöver vara aktiva på sociala medier. Men alla ska ha möjligheten. Därför är det viktigt att det nu kommer en äldreombudsman som kan lyfta upp och sätta fingret på viktiga praktiska saker som är problem för äldre. Det är någonting som hela Finland kommer gynnas av.

Puhemies Anu Vehviläinen: Yhteenvedo.

[Tulkki esittää puheenvuorosta suomenkielisen yhteenvedon]

Puhemies Anu Vehviläinen: Olemme käyttäneet tämän ensimmäisen puolituntisen melkein loppuun, ja tämän osuuden lopuksi ministeri Henriksson, 3 minuuttia, olkaa hyvä.

18.41 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson: Kiitos, arvoisa puhemies! Ja kiitos kaikille edustajille, jotka ovat läsnä, siitä tuesta, jota olette antaneet tälle esitykselle. Se on hieno asia, että olemme tässä tilanteessa tänään, että voimme todeta, että nyt Suomeen tulee vanhusasiavaltuutettu. Se on ollut asia, josta on tässä salissa keskusteltu monta, monta, monta vuotta, ja nyt tämä hallitus toteuttaa sen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

Jag vill tacka alla för det stöd som det här förslaget har fått. Det är på det sättet historiskt att man här i riksdagen länge talat för att Finland behöver en äldreombudsman och nu kommer det med Sanna Marins regering.

Tässä kohtaa voisi myös todeta sen, että oikeusministeriössä ajatellaan näin, että olisi hyvä, jos laki voisi tulla voimaan 1. heinäkuuta. On tietysti niin, että se riippuu eduskunnasta, mutta tämän jälkeen voitaisiin aloittaa prosessi vanhusasiavaltuutetun nimittämiseksi. Käytännössä toiminnan arvioidaan voivan käynnistyä syksyllä nyt tänä vuonna.

Tähän toimintaan on myös nyt julkisen talouden suunnitelmassa varattu kehysrahoitukseksi 500 000 euroa vuodesta 21 alkaen. Toki tänä vuonna se summa tulee olemaan pienempi, koska valtuutettu ehtii sitten olla palveluksessa vasta osan vuodesta. Joka tapauksessa äärimmäisen hieno asia.

Noteeraan, että täällä perussuomalaiset, jotka muuten ovat hyvin läsnä salissa, nyt loistavat poissaolollaan. Ehkä se on kannanotto siihen, että tästä asiasta ei ole huomauttamista. On tietysti myös niin, että on hyvä, että joskus voi eduskunnassakin antaa sitten palautetta hallitukselle, kun on tehty jotain hyvääkin. Ja olen kiitollinen siitä palautteesta, mitä esimerkiksi nyt KD:n puheenjohtaja Sari Essayah nosti täällä esille. Me tiedetään myös, että tässä on kansalaisaloite ollut takana, ja me tiedetään, että tälle lainsäädännölle ja tälle uudelle vanhusasiavaltuutetulle on kyllä kansan keskuudessa laaja tuki. Olen aivan vakuuttunut siitä.

Elikkä näillä sanoilla odotan myös, että meidän valiokunta nyt saa ruveta käsittelemään tätä asiaa ja että se voidaan tehdä sitten niin, että me voidaan saada henkilö myös nimitettyä tähän tärkeään uuteen tehtävään, jossa tullaan huomioimaan ja seuraamaan ja tullaan myös ottamaan esille vanhusten asiat ihan toisella tavalla kuin tähän mennessä. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 18.44.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 19.13.

Puhemies Anu Vehviläinen: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 6 käsittelyä. — Keskustelu, edustaja Tanus.

19.13 Sari Tanus kd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä päivä on todella pitkään odotettu päivä: päivä, jolloin saamme esityksen vanhusasiavaltuutetun virasta tähän saliin. Aivan niin kuin tässä aiemmin käytiin keskustelua, tätä on vuosia ja vuosia odotettu. Itse muistan viime kaudelta vuoden 2018, kun kristillisdemokraattien naisten puheenjohtaja, erikoislääkäri Tiina Tuomela & kumppanit laittoivat sen kansalaisaloitteen alulle. Se ei saanut 50 000:ta kannattajaa — olikohan 43 000, muistaakseni — mutta tärkeää on se, mitä sen prosessin aikana tapahtui: ei vain KD Naiset vaan siellä oli miehiä, nuoria, vanhoja, ikäihmisiä, jotka kulkivat tuolla kaduilla ja jututtivat, tapasivat tavattoman paljon ihmisiä, ja oli

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

tavattoman paljon hyviä kohtaamisia ja keskusteluja vanhusasiavaltuutetun viran ympäriltä. Ja aivan niin kuin ministeri Henriksson tuossa ja kollegaedustajat aiemmin sanoivat, meillä on monia eri eläkejärjestöjä, jotka ovat ajaneet tätä, on monia kansanedustajia, jotka ovat pitkään puhuneet tästä. Muistan, että 2018 tuossa Narinkkatorilla oli myös iso tilaisuus, jossa oli edustajia kaikista eduskuntapuolueista pitämässä puheenvuoroa, ja todella yhteisymmärrys tästä asiasta oli, kaikki olemme tätä odottaneet. Ja kiitos nyt hallitukselle — ministeri Henriksson ehti tuossa lähteä, mutta kiitokset hänelle perään — siitä, että tämä tuli hallitusohjelmaan ja nyt tämä on viimein tässä ja kesällä sitten saamme tämän toivotavasti tästä talosta ulos ja virkaa, tointa, täyttöö.

Ikäihmiset ovat todella rakentaneet tämän maan ja laittaneet alulle sen hyvinvoinnin, mikä meillä on. He ovat osa tätä päivää, ja he ovat tärkeä osa tulevia päiviä ja vuosia. On tärkeätä, että heillä on arvokas ikääntyminen, turvallinen ikääntyminen, mutta myös se, että se potentiaali, mitä heillä on edelleen antaa yhteiskuntaan niin työelämässä kuin esimerkiksi kolmannen sektorin toiminnassa, saadaan myös käyttöön ja toisaalta heille tulee mielekkäitä vuosia. Jos me ajattelemme kolmannen sektorin järjestöjen toimintaa, niin siellähän erittäin monia järjestöjä pyörittävät ikäihmiset ja se panos, mitä he antavat tähän yhteiskuntaan, on todella suuri, tietysti kuluttajina, veronmaksajina ja niin edelleen. Mutta aivan niin kuin edustaja Kiljunen täällä aiemmin nosti esiin — varmasti vanhusasiavaltuutetun toimen myötä edistetään myös tätä — ikäihmisten arvostusta ja kunnioitusta, sen panoksen ymmärrystä, mitä he voivat vielä antaa tälle yhteiskunnalle, tulisi saada vielä suuremmaksi, ja — ajatellen seuraavia sukupolvia — lapsille [Puhemies koputtaa] ja lapsenlapsille meidän ikäihmisillä on paljon annettavaa. Ja tietysti niihin hoivan ja hoidon, mitä he tarvitsevat, tarpeisiin tulee vastata.

Mutta kiitos hallitukselle, että tämä esitys on tänään täällä.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Ollikainen.

19.17 Mikko Ollikainen r: Arvoisa rouva puhemies, ärade fru talman! Vi har faktiskt en glädjens dag då en ny lag om äldreombudsmannen är här för behandling, och så småningom så kan vi inrätta den här tjänsten, en väldigt viktig post i vårt land. Den här personen ska ju bevaka äldres ställning och äldres rättigheter, och det här är väldigt viktigt. Äldreombudsmannen ska ta initiativ och ge utlåtanden och sammanställa och låta göra utredningar och offentliga rapporter.

Det här är någonting som jag tycker att vi egentligen borde ha haft redan en längre tid men som vi inte har haft. Äntligen, kan man ju nu då säga. Då vi tar till exempel coronatiden så har vi oftast talat om hur barn och unga har det, vi har pratat om det ofta i kulturrutskottet, men också hur de äldre har mått under coronatiden. Det har kommit många signaler kring det — ”här har vi inte träffat några människor” och så vidare. Den här personen kan lyfta fram de här sakerna.

Här har lyfts upp till exempel digitaliseringen och de utmaningar som finns med tanke på äldre. Vi kan skönja en sorts polarisering kring det här också, och just det här att föra fram diskussionen blir äldreombudsmannens roll.

On mielestäni todella hieno päivä tänään, kun me keskustellaan tästä vanhusasiavaltuutetusta ja vihdoinkin saamme tällaisen uuden viran. Se on todella tärkeää. Täällä on moni, joka on mukana sivistysvaliokunnassa, ja usein kuullaan lapsiasiavaltuutettua julkisissa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

kuulemisissa ja niin edelleen, ja on todella tärkeää, että meillä on viranomainen, joka katsoo yhtä ryhmää. Varsinkin ikäihmisten kohdalla on tärkeää, että he saavat tätä kunnioitusta ja arvokkaan elämän ja turvallisen tunteen ja että omalta osaltaan yksi henkilö voi nostaa sen julkiseen keskusteluun. On todella hienoa, että tämä on täällä nyt tänään. Just esimerkiksi digitalisaatio on hieno asia, mutta se luo myös paljon haasteita.

Näen, että meillä kansanedustajilla on ensisijainen tehtävä, että me kuunnellaan tätä uutta vanhusasiavaltuutettua tarkalla korvalla tulevaisuudessa, varsinkin nyt kun siirrytään uuteen vaiheeseen koskien sotea. — Kiitos, tack.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Semi.

19.19 Matti Semi vas: Kiitos, arvoisa puhemies! Haluan myös itse kiittää hallitusta tästä vanhusasiavaltuutetun viran perustamisesta.

Kun mieltii nykyään ikäihmisten keskimääristä ikää, niin sehän on kasvanut ihan huomattavasti, ja onneksi meillä on hyviä järjestöjä, mitkä pitävät huolta ja pitävät vanhuksia mukana sillä tavalla, että heidän yleiskuntonsa kestää, mutta kuitenkin jossakin vaiheessa tulee elämässä se vaihe, että palvelua tarvitaan, ja sen palvelun pitää olla sitten riittävää, niin että vanhukset tulee hyvin hoidettua.

Valitettavasti tänä päivänä tuolta kentältä kun kuuntelee kotipalvelun ääntä ja niitten ihmisten tekemää työmäärää ja vanhusten saamaa palvelumäärää suhteessa siihen hoitosuunnitelmaan, mikä on, niin meillä on todellinen tarve sinne vanhuspalveluille lisätä, nimenomaan kotipalvelun puolelle, henkilökuntaa, ja siinä tehtävässä varmana riittää tekemistä tällä vanhusasiavaltuutetulla huomattavan paljon.

Tämä on erittäin tärkeä päätös, minkä hallitus on tänne pöydälle tuonut. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen, Kimmo.

19.21 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tulen jatkamaan tästä pöytäkirjasta sen vuoksi, että saattaa olla, että tämän puheenvuoron käyttäminen venyy mahdollisesti vähän pidemmäksi kuin tuolta permannolta. — Kiitan myöskin omalta puoleltani, kun olen kuullut näitä edustajien puheenvuoroja, arvokkaista, hienoista huomioista. Meitä on koko joukko täällä edustajia, jotka ovat nyt nostaneet esille sen, kuinka tärkeästä virasta on kysymys tämän vanhusasiavaltuutetun kohdalla ja mitä tehtäviä hänen kannattaa erityisesti nyt painottaa. Ikäsyryntä on tässä ollut se isoin tema, joka tässä on ollut esillä.

Minä muuten, arvoisa puhemies, kiinnitin huomiota samaan asiaan kuin ministeri Henriksson, että yksi iso eduskuntaryhmä puuttuu kokonaan tästä keskustelusta, eli perussuomalaisia ei ole tähän keskusteluun näköjään osallistumassa lainkaan. En tiedä, mistä se johtuu. Voi olla, että siihen on teknisiä syitä. Toivottavasti siihen ei ole ainakaan poliittisia syitä, että tämä asia ei kiinnosta heitä, ikäihmisten asiat Suomessa. Mutta me muut nyt olemme tähän osallistuneet.

Minulla olisi ollut kolme huomiota:

Muutaman lukusarjan olisin vielä antanut tähän pohdittavaksi, niin että me näemme, mitä tämä ikäsyryntä aidosti Suomessa tarkoittaa. Muun muassa edustaja Ollikainen viimeksi käytti oman puheenvuoronsa digitalisaatiosta, ja se on aidosti sillä tavalla, että kun me siirrämme yhä enemmän asioita, jopa julkisia palveluja, tuonne netin puolelle, niin me olemme siinä riskialttiissa tilanteessa, että me syrjäytämme ison joukon kansalaisia. Meil-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

lä yli 75-vuotiaista ihmisistä 80 prosentilla ei ole tietokonetta käytettävissään ja 65—75-vuotiaista 40 prosentilla ei ole omaa tietokonetta käytettävissään. Heillä ei ole niitä valmiuksia hoitaa, mitä tämä digiympäristö edellyttää, ja kun kuitenkin edellytetään näitä palveluja, että tähän mennään, niin ihmiset kokevat suorastaan aitoa syrjintää: meidät on jätetty sivuun, me emme kykene hoitamaan asioita. Katsokaa vaikka pankkia, niitä muutamia pankkikonttoreita, joita meillä vielä on, joissa tämä lähipalvelu toimii. Siellä jonotetaan, jonoissa on lähestulkoon aina vain iäkkäitä ihmisiä, jotka joutuvat niistä pankkipalveluistaan vielä maksamaan ihan eri summan. Eli tässä suhteessa me ollaan kyllä aidossa ongelmassa. Me emme saa pudottaa ihmisiä kyydistä pois, vaan nämä peruspalvelut täytyy pystyä tarjoamaan ihmisille myöskin lähipalveluina, vaikka digipuolta käytetäänkin hyväksi. Se on varmasti yksi iso asia edessä vanhusasiavaltuutetulla.

Toinen iso asia aivan varmasti on nämä hoivakysymykset. Niistä on puhuttu tässä paljon. Haluaisin vain muutaman lukusarjan antaa siitä, että me nähdään se hoivan haaste, se mittakaava. Kannattaa muistaa, että yli 75-vuotiaista ihmisistä 90 prosenttia asuu itse omassa kodissaan ja 75 prosenttia ei käytä lainkaan mitään julkisia vanhuspalveluja, ei edes kotihoitoa. Eli 75 prosenttia yli 75-vuotiaista ihmisistä tulee täysin omatoimisesti toimeen, ja 25 prosenttia käyttää näitä palveluita. Ja nyt kun mennään sitten näihin kotipalveluihin, niin loppuvaiheessa usein ovat hoivakotivaihtoehdot. Meillä on hoivakodeissa noin 50 000 ihmistä, ja itse kotihoidon piirissä — niin kuin oma äitini on tällä hetkellä kotihoidon piirissä Helsingissä — heitä on noin 100 000 ihmistä. Mittakaava on suuri — ehdottomasti on suuri — mutta jos me vertaamme joihinkin muihin yhteiskuntaryhmiin: meillä on peruskoululaisia 500 000, ja meillä on toisen asteen koulutuksessa 440 000 ihmistä. Eli minä toivoisin, edustajat hyvät, että ei syyllistetä ikäihmisiä siitä, että meillä palvelurakenteet ovat suuressa haasteessa, jos meillä on 50 000 ihmistä hoivakodeissa ja 100 000 saa kotipalvelua — tarve on siinä olennainen, ja siihen täytyy panostaa.

Kolmas seikka, jonka haluaisin tuoda esille ja joka täytyy ehdottomasti vanhusasiavaltuutetun myöskin nostaa esille, on toimeentulo ja ennen kaikkea eläketurvakysymykset. Tämä hallitushan on tehnyt tässä uudistuksia sen verran, että meillä on takuu- ja kansaneläkkeisiin tehty pienet korotukset, mutta se ei vastaa tähän varsinaiseen huutoon silloin kun me puhumme ikääntyneistä ihmisistä. Suurin osa täyttä kansaneläkettä saavista, 70 prosenttia, ei itse asiassa ole ikäihmisiä, vanhuksia, vaan he ovat työkyvyttömyyseläkeläisiä. Varsinainen eläketoimeentulolähde meillä on työeläke, joka on se vanhuuseläke Suomessa, ja meillä on ikäsyrjintäilmiö tässä olemassa. Ikääntyneet ihmiset, eläkeläiset, ovat Suomessa ainoa tulonsaajaryhmä, jonka elintaso lakisääteisesti laskee — kiitos taitetun indeksin, joka hyväksyttiin silloin 95, jolloin suuret ikäluokat olivat siirtymässä eläkkeelle ja haluttiin varmistaa rahastointijärjestelmän kautta sitä, että niiden eläkkeet turvataan. Suuret ikäluokat ovat olleet aikoja jo eläkkeellä, ja ne rahastot ovat käytännössä koskemattomina kasvaneet 8 miljardia euroa vuodesta 95 tähän päivään, jolloin ne ovat ennätyssuuria, lähes 220 miljardia.

Tässä kannattaa huomioida, mikä on kansainvälinen tilanne: Meillä puhutaan näistä rahastoista, että rahat ovat yhteisiä, ja niin ovatkin, yhteistä eläketurvaahan ne ovat — 65 prosenttia rahoista on nykyisten eläkkeensaajien — mutta nämä suomalaiset eläkerahastot mittakaavaltaan tänään ovat maailman suurimmat suhteutettuna kansantuotteeseen. Yhdessäkään maassa ei ole näin suurta rahastointijärjestelmää. Useimmissa EU-maissa ei ole lainkaan rahastoja, rahastojen taso on nolla. Ranskassa Macron juuri, kun eläkeuudistusta vietiin läpi, totesi, että meillä Ranskassa on sukupolvien välinen sopimus, että työssä käy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

vät ihmiset hoitavat omat lapsensa, heidän kasvatuksensa ja koulutuksensa, ja varmistavat vanhempiensa eläkkeet. Tämä on heillä sukupolvien sopimus, ja nolla euroa rahastoissa. Saksassa on kahteen kertaan menetetty ne rahastot, ensimmäisen ja toisen maailmansodan jälkeen, ja siellä on kiveen hakattu: me emme rahastoi lainkaan eläkkeisiin. Se järjestelmä on tuhoon tuomittu heidän kannaltaan, ja niin se onkin, että kukin työssä käyvä polvi sitten maksaa sekä lastensa hoivan että sen eläkeläistensäkin hoivan.

Tästä on tehty merkillinen kummajainen Suomessa, että edes meidän eläkerahastojen korkotuotoista ei voida ottaa hieman eläkkeisiin. Onneksi, arvoisa puhemies, hallitusohjelmassa on kirjaus, että pyritään työeläkejärjestelmän kautta puuttumaan vielä näihin pienimpiin, alle 1 400 euron eläkkeisiin.

Nämä ovat niitä isoja asioita, joihin minä ainakin toivon, että vanhusasiavaltuutettu myöskin kiinnittää huomiota.

Puhemies Anu Vehviläinen: Näin, ja sitten edustaja Risikko.

19.27 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Täällä keskustellaan hallituksen esityksestä laiksi vanhusasiavaltuutetusta. Olen todella pahoillani siitä, että ministeri Henriksson joutui lähtemään huolimatta siitä, että on erittäin tärkeästä laista kysymys. Myöskin siitä lähetekeskustelustahan me olemme jo monta kertaa maininneet puhemiesneuvostossa, ja tiedän, että puhemieskin on siihen pyrkinyt vaikuttamaan, että ministerit olisivat täällä paikalla esittelemässä omaa lakiaan myöskin näissä jatkokeskusteluissa. Minulla olisi ollut tärkeä kysymys, ja siitä pyysinkin häntä jäämään, mutta se nyt valitettavasti ei ollut mahdollista. Mutta pidän nyt tämän sitten puheena, koska ei ole mahdollisuus esittää sitä yksittäistä kysymystä, mitä olisin halunnut.

Mutta minä kerron nyt, mikä oli asiani, eli vanhusasiavaltuutettu. Kannatan lämpimästi sitä, ja KD Naiset on tehnyt siinä hyvää työtä ja myös kansalaisaloite on ollut siitä, ja kannatan sitä. Mutta minun mielipiteeni on se, että kun tämä vanhusasiavaltuutettu sijoitetaan Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen, niin itse olisin sijoittamassa sen eduskunnan oikeusasiamiehen yhteyteen. Nimittäin olen ehdottanut, että vanhusten oikeuksien valvonta ja edistäminen osoitetaan eduskunnan oikeusasiamiehen erityistehtäväksi, joka siis tarkoittaa, että tässä esitetty vanhusasiavaltuutettu sijoitetaan Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen.

Perustelen esitystäni sillä, että oikeusasiamiehellä on laaja toimivalta ja tiedonsaantioikeus, monipuoliset toimintatavat ja tehokkaat mahdollisuudet puuttua lainvastaiseen tai virheelliseen menettelyyn. Täällä nimittäin on juuri käyty kertomus siitä, monien suulla, mitä vaikeuksia vanhuspalveluissa tällä hetkellä on. Edustaja Kiljunen on pitänyt hyviä kommentteja, edustaja Tanus on tuonut esille, mitkä ovat tällä hetkellä vanhustenhuollon ongelmat, ja nyt tarvittaisiin henkilö, joka pystyy niihin oikeasti puuttumaan. Eduskunnan oikeusasiamiehellä on sekä toimivalta puuttua että nostaa esille kehittämiskohteita toisin kuin tässä esitetyllä vanhusasiavaltuutetulla olisi. Ehdotettu vanhusasiavaltuutettu esitetyillä oikeuksilla jäisi oikeusasiamieheen verrattuna väistämättä heikommaksi toimijaksi.

Aikoinaan, kun tein tällaisen esityksen, se sai laajaa kannatusta mutta myös kysymyksiä, olenko sitä mieltä, että nykyiset valtuutetut, kuten lapsiasiavaltuutettu, ovat jotenkin turhia. En tietenkään pidä heitä turhina, mutta minulle olennaista on toimivalta. Sen lisäksi, että nostetaan esiin epäkohtia, tulee olla myös toimivalta puuttua niihin, ja eduskunnan oikeusasiamiehellä on mahdollisuudet molempiin toimiin. Haluan tässä korostaa, että lap-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

siasiaivaltuutettu tekee erinomaisen hyvää työtä, hän on meilläkin aivan jatkuva asiantuntija sivistysvaliokunnassa, mutta kun se toimivalta puuttuu, niin siitä puuttuu yksi hammas, ja se on nimenomaan se hammas, jolla pureuduttaisiin ongelmiin.

Oikeusasiamiehen toiminnassa on jo nyt pyritty painottamaan vanhusten oikeuksien ja kohtelun valvontaa. Vanhusten oikeuksien toteutumista seurataan kaikessa toiminnassa, esimerkiksi poliisi, ulosotto, vankilat, verotus ja edunvalvonta. Laillisuusvalvonnassa pyritään erityisesti turvaamaan, että jokainen ikääntyvä henkilö saa perustuslaissa turvatut välttämättömän hoivan ja huolenpidon sekä riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Tätä tekee jo nyt Oikeusasiamiehen kanslian väki.

Esimerkiksi vuonna 2017 ratkaistiin 30 kantelua, jotka koskivat omaishoitoa, kotihoitoa, palveluasumista ja asiakasmaksuja. Vuonna 2017 tehtiin yhdeksän ennalta ilmoittamatonta tarkastusta ympärivuorokautista hoivaa tarjoaviin asumispalveluyksiköihin ja laitoksiin. Painopiste oli kohteissa, joissa asui muistisairaita vanhuksia. Tarkastuksilla pyrittiin kattamaan erisuuruisia kuntia ja eri tavoin organisoituja palveluja. Vanhukset ja heidän omaisensa kantelevat vähän. Sen vuoksi valvonnan on oltava oma-aloitteista ja ennakoivaa. Laillisuusvalvonnan tehostamiseksi oikeusasiamiehen omien aloitteiden ja tarkastusten määrää onkin nyt pystytty lisäämään. Me aikoinansa pari vuotta sitten lisättiin oikeusasiamiehen resursseja juuri tähän vanhustenhoitovalvontaan, mikä oli tosi tärkeää.

Oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä toimiva Ihmisoikeuskeskus täydentää ja tukee oikeusasiamiehen toimintaa edistämällä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, kasvatus- ja koulutusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä laatimalla selvityksiä, aloitteita ja lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Ajatelkaa, minkälainen synergiaetu olisi, jos tämä vanhusasiavaltuutettu sijoitettaisiin Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan. Siellä olisi Ihmisoikeuskeskus, siellä olisi toimintavaltuudet puuttua. Nyt tällä hetkellä esimerkiksi lapsiasiavaltuutetulla ei ole toimivaltaa puuttua, vaikka hän näkee niitä kauheuksia, mitä tapahtuu.

Nyt me tarvittaisiin tänne vanhuksille sellainen henkilö, jolla oikeasti olisi myöskin toimivaltuudet puuttua, aivan samalla lailla kuin eduskunnan apulaisoikeusasiamiehillä — esimerkiksi apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin, joka tekee aivan superhyvää työtä. Esimerkiksi lastensuojeluun on myöskin palkattu näitä vanhustenhoitovalvontaan asiantuntijoita, ja he tekevät yllätyskäyntejä muun muassa vanhustenhoitovalvontaan laitoksiin. Totta kai, jos ilmoitetaan, että kahden viikon päästä me tullaan teille katsomaan, niin siellä on torvisoittokunta ja Myrnat pöydässä, ja nythän on tärkeää se, että sinne voidaan mennä myös yllättäen, ja myöskin se, että voidaan puuttua näihin asioihin. Sen tähden minä vielä toivoisin — kun minä tiedän, että oikeusministeri on miettinyt sitä mahdollisuutta, että tämä henkilö olisi Oikeusasiamiehen kansliassa — että valiokunta vielä kerran miettii, mihin tämä sijoitetaan. Miettikää nyt itse, pankaapa käsi sydämelle, kumpi on tärkeämpää: se, että pystyy nostamaan asioita esiin, muttei voi tehdä mitään, vai se, että pystyy nostamaan asioita esiin ja tekemään niille jotain. Pistäkää käsi sydämelle. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Eloranta.

19.34 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Vanhusasiavaltuutetun viran perustamisesta on käyty yhteiskunnallista keskustelua jo hyvin pitkään, ja tänään onkin ilon päivä — niin kuin muutkin kollegat ovat todenneet — että olemme vihdoinkin saaneet tämän pitkään odotetun esityksen tästä vanhusasiavaltuutetun tehtävän perustamisesta tänne

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

eduskuntaan asti lähete keskusteluun. Ja tulkoon nyt tässä vielä kerran mainituksi, että tämä tosiaan perustuu pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan. On hieno asia, että saimme sen sinne kirjattua.

Eli nyt siis luotaisiin itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka seuraisi ja arvioisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja toisi näitä havaintojaan sekä sitä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja myös päätöksentekoon. Tosiaankin vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista ja myöskin seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Valtuutettu tekisi myöskin erilaisia aloitteita, antaisi lausuntoja, laatisi ja teettäisi selvityksiä, ja voisi julkaista erilaisia raportteja, samaten edistäisi tiedotusta ja välittäisi ikääntyneitä koskevaa tietoa, edistäisi yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien toimijoiden välillä ja niin edespäin.

Itselläni on ollut jo yli kymmenen vuotta mahdollisuus sivistysvaliokunnan jäsenenä seurata hyvin tiiviisti ja läheltä lapsiasiavaltuutetun erittäin vaikuttavaa toimintaa muun muassa lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta, ja muun muassa tämä lapsivaltuutetun kertomus, joka meillä sivistysvaliokunnalla on käsittelyssä, on ollut erittäin painavaa asiaa, ja sanonkin, että sillä on ollut merkittävää lisäarvoa sivistysvaliokunnan toiminnalle. Itse olen juurikin lapsiasiavaltuutetun lausuntojen perusteella ajatellut, että sivistysvaliokunta on tavallaan lapsen oikeuksien valiokunta, ja näin olemmekin aika hyvin toimineet, että melkein mitä tahansa esitystä, joka tulee meille valiokuntaan, katsomme aina lapsen oikeuksien silmälasien läpi.

Onkin hyvä, että nyt kun tämä vanhusasiavaltuutetun tehtävä on tässä käsittelyssä, niin ollaan esikuvaksi ja toimintamalliksi sitten ottamassa tätä valtakunnallisen lapsivaltuutetun toimintaa, ja voikin innolla odottaa, että tämä lakiesitys pian hyväksytään ja tämä vanhusvaltuutetun tehtävä pääsee sitten ikäihmisten puolesta alkamaan. Sillä tuleekin varmaan olemaan tärkeä rooli siinä mielessä, että hän pystyy tulkitsemaan niitä vanhusten elämäntilanteita ja saa ikääntyvän ääntä kuuluviin sekä voi arvioida vanhusten palveluita, seurata niitä, juurruttaa toimintaa — nämä ovat varmaan tärkeitä asioita.

Ihan vielä lyhyesti tuosta edustaja Risikon ottamasta toimivaltanäkökulmasta, niin ajattelisin, että olisi kyllä hyvin tärkeää selvittää tätä näkökulmaa, mutta siinä mielessä katson, että sen pitäisi kyllä sitten koskea myöskin näitä muita valtuutettuja, muun muassa lapsivaltuutettua. Mutta selvittämisen arvoinen asia tosiaan, ja hienoa, että pääsemme nyt tässä asiassa eteenpäin.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen Kimmo.

19.37 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Risikko poistui salista, mutta hän kehotti meitä panemaan käden sydämelle siinä suhteessa, onko tämä perustettava vanhusasiavaltuutetun virka hyvä niinpäin, että hänellä on mahdollisuus nostaa asioita esille mutta ei ole toimivaltaa, vai niin, että hänellä on mahdollisuus nostaa kriittisiä asioita esille mutta myöskin toimivaltaa pistää asioita eteenpäin. Minun sydämeni sanoo, että tämä jälkimmäinen vaihtoehto on paras ja tähän suuntaan pitäisi mennä.

Meillä perustuslain 6 §:n mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, ja meillä on siihen heti välittömästi jatkomentti siltä osin, että ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan iän, sukupuolen, etnisen taustan, uskonnon ja niin edelleen pohjalta, eli meillä on ikäsyrjintä perustuslaissa kielletty. Me olemme siis yhdenvertaisia, mutta me

Pöytäkirjan asiakohta PTK 60/2021 vp

olemme tässä tämän päivän kuluessa jo monta kertaa nostaneet esille, että ikäsyryjä ihan ilmiönä tai vähintäänkin tunnetasolla on iso ongelma Suomessa, ja meidän täytyy tähän pystyä nyt puuttumaan.

Ehdottomasti olisin samaa mieltä kuin mitä edustaja Elorantakin tässä totesi tästä edustaja Risikon tekemästä ehdotuksesta, että vanhusasiavaltuutettu tulisikin sijoittaa yhdenvertaisuusvaltuutetun sijasta eduskunnan oikeusasiamiehen toimiston siivelle tai mukaan siihen, samalla tavalla kuin siinä on se ihmisoikeustoimisto. Minusta se on ehdottomasti tutkimisen arvoinen asia, ja soisin, että valiokunta ottaa vakavasti tuon ehdotuksen ja käy huolella läpi, mitä se tarkoittaa vanhusasiavaltuutetun tehtävän luonteen kannalta, missä se sijaintipaikka on. Itse kyllä kokisin tämän eduskunnan oikeusasiamiehen toimiston ainakin niillä perusteilla, jotka tässä nyt tuotiin esille, hyvin perusteltuna.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.